

Prisilna vzgoja k delu po našem kazenskem pravu.

Prof. dr. M. Dolenc.

Zgodovinski pregled.

Boj države zoper beračenje in delomrznost je star. Svoje prve kalí ima v instrukciji za »*Bettelvögte*« (»*Sterzmeister*«) iz leta 1447. Intenzivneje pa se je uveljavil začetkom novega veka — glede tujih beračev. Za domače naj skrbi občina; naj jim odkaže primerno delo ali dovoli, da smejo v domači občini prositi vbogaime. Tuje berače pa treba izganjati! Resolucija Leopolda I. z dne 16. januarja 1679 je zagrozila celó smrtno kazen tistemu tujcu, ki bi ga zasačili v tretjič pri beračenju. Z ustanovitvijo strahovalnice (*Zuchthaus*) — leta 1671. na Dunaju, leta 1735., leta 1754. v Celovcu in Ljubljani — pričjenja označeni boj dobivati novo lice. Te strahovalnice namreč niso bile določene samo za kaznence, ampak sprejemali so vanje tudi še berače, postopače in sprijene ženske, — da bi jih priučili dela. Represija zoper delomrznost je bila namen, funkcija represije pa je bila ista kakor pri kazni. Misel, da sama represija še ne more zadostovati, pride na površje še le v resoluciji Karla VI. z dne 20. julija 1717, ki ji je bila posledica ustanovitev ubožne kakor prisilne delavnice na Dunaju; sprejema naj delomrzne berače, da si prislužijo potrebno prehrano z delom, ostanejo pa naj tu tako dolgo, dokler se ne izkažejo s službo, katero morejo takoj nastopiti. V tej prisilni delavnici so bili prisiljenci zaposleni s tkanjem volnenih izdelkov. Pa stvar se ni obnesla. Zato so leta 1726. napravili novo prisilno delavnico, v katero so se smele pošiljati osebe, ki so že prestale v strahovalnici svojo kazen. Sicer pa naj bi se berači, ki so sposobni za delo v rudnikih, pošiljali tja na prisilno delo (*poena extraordinaria*); za tako delo nesposobni moški, pa vse ženske naj pridejo v prisilno delavnico. Z uspehi te ureditve so bili skrajja zadovoljni, pozneje pa so večkrat izpreminjali način zaposlenja. Vsekakor so ustanovili tudi še v Pragi in Trstu enake zavode za delomrzneže.

Začetkom 19. stoletja se pričjenja preokret v naziranju glede bistva prisilnih zavodov za delo v tem pogledu, da se ne smatrajo več za s o d n e kaznilnice, ampak za političnoadministrativne zavode, ki naj napravijo sprejete osebe za delavne, koristne ljudi. Kazenski zakon iz leta 1803 je izločil oddajo v prisilno delavnico iz

pristojnosti sodišč in jo izročil političnim oblastvom.¹⁾ Mlajše osebe pridejo v posebne korekcijske zavode, ki naj podpirajo domačo vzgojo. Gojenci teh zavodov niso bivali le-tam pod svojim pravim, ampak pod izmišljenim imenom in le deželni predsednik je vedel za resnično ime.

Leta 1839 dobi prisilna delavnica na Dunaju nove formalne predpise. Tu srečamo prvič strokovni izraz *no c i j e* (*Notion*), t. j. izrek političnega oblastva, da je neko osebo dati v prisilno delavnico.²⁾

Ideja, da treba poskrbeti za prisilno vzgojo k delu, je tudi v naših krajih pridobivala privržencev. Leta 1835 je ljubljanski kanonik Lovrencij pl. Schluderbach zapustil vso svojo imovino, ki ostane po izplačilu nekih volil, za zgradbo prisilne delavnice; ako bi se v desetih letih ne sezidala, naj bi cela vsota pripadla mestnim revežem v Ljubljani. Ta poslednja volja velikega človekoljuba je dala pobudo, da je ljubljanska mestna občina prepustila t. zv. Gadnerjev mlin ob Ljubljanci s precejšnim zemljiščem za zgradbo prisilne delavnice. Schluderbachova zapuščina je znašala 14.633 gld., a se je zvišala po darilih neimenovanih dobrotnikov na 15.176 gld. Cesar Ferdinand pa je z odlokom z dne 30. novembra 1844, št. 38.630 dovolil napravo prisilne delavnice za Kranjsko v Ljubljani in določil iz državne blagajne gradbeni predujem 50.000 goldinarjev, ki naj se vrne v desetih letnih obrokih. Predujem in pozneje vsi stroški za vzdrževanje zavoda naj bi se pokrivali z deželnimi dokladami na direktne davke. Fond za prisilno delavnico je bil ustvarjen 1. aprila 1845, 14 dni za tem sta podjetnika Benjamin Pichler in Miha Staré pričela z gradbo stavbe, ki naj bi veljala po načrtu 56.000 gld. Dograjena je bila v septembru 1847 za 65.232 gld., a otvorjena 15. oktobra istega leta. Statutarična določila za zavod so izšla z dvornim sklepom z dne 4. junija 1847, št. 8525 in 16.919, »s tem opominom..., da bodo berzh ko berzh fvojo veljavnoft sado-bile,« a »Sapofkufhnjifka naprava delavfhnize sa Kranjfkko desfelo pri fvetim Vinzenzu v Ljubljani« je datirana z dne 18. junija 1847 in

1) Glej § 455 v I. delu, ki pravi: Če se kriminalno sodišče prepriča iz preiskave, da bi utegnila izpustitev obdolženca iz zajora ali pa obsojenca iz kaznilnice vzbujati pomisleke zastran javne varnosti, onda... naj okoliščine (*Umstände, sic!*) z vsemi spisi predloži nadrejenemu sodišču. Višje sodišče (*Obergericht*) naj napravi naznanilo na najvišje justično mesto (*oberste Justizstelle*), le-to pa naj oddá svoje mnenje političnemu dvornemu mestu (*polit. Hofstelle*), da ukrene primerne politične odredbe.

2) Materialia za zgodovino boja zoper vlačugarstvo so navedena v Anton v. Globočnik, Index der alten und neuen oest. Gesetze und Verordnungen aus allen Fächern, [1893], str. 50 do 52; celokupni, zelo natančen pregled pa daje August Finger v Mischler-Ulbrichovem Staatswörterbuch pod naslovom Zwangsarbeitsanstalten.

ima 60 paragrafov. Precej skraja poudarja, da prisilna delavnica »ni tedaj kraj ftrahovanja, ampak polizajfka hišna poboljševanja«. Koliko časa bodo »pokorivniki« (Arbeiter) v delavnici, to bodi odvisno od poboljšanja, vendar ne sme trajati nad tri leta. Dela so (§ 12); »Predivo prefti, Volno prefti, kertaziiti, Platno, volno in shido tkati, Shivati, ihtrikati in druge domazhe dela« § 16 slove: »V delavfhnizo priti fo vgódni: 1.) Pred vlimi drugimi tifti, ktere je po § 455 perviga dela ftrahovavnih poftav sa nekaj zhasa polizajfko sapréti tréba, in fizer posebno tifti, kteri fo is med na Kranjskim snanil Rokonazfev. 2.) Tifti kteri s soperfstavnim rasmusdanim shivljenjem v foféskah nepokoj delajo in fe s polizajfkiimi fhtrafingami vftrahovati ne dajo. 3) Poftopazhi, lenuhi in saniker-niki, ki fe delu vgibajo.«

Iz deželne strahovalnice (na gradu) se nihče ne sme naravnost v deželno delavnico oddati. »Spoznanje« (*Notion*), da pride kdo v prisilno delavnico, izdá v prvi instanci kresija, na »priteshbo« (*Rekurs*) v 24 urah pa deželno poglavarstvo. Najmanjša doba bivanja v prisilni delavnici je šest mesecev.

Od leta 1854 so sprejemali tudi kaznence v to zgradbo, od leta 1855 pa so oddajali ženske »pokorivnice« v Lankovice pri Gradcu. Leta 1858 se je zopet opustilo sprejemanje kaznencev ter je postal ljubljanski zavod centralna prisilna delavnica tudi za Koroško, Štajersko, Benečijo, Dalmacijo, Primorsko, pozneje še za Zgornjo in Spodnjo Avstrijo in Tirolsko. Te dežele so povračevale kranjskemu deželnemu fondu dotične preskrbovalne svote. Upravo je izvrševala do leta 1866 kranjska provincialna vlada, od tega leta dalje pa kranjski deželni odbor avtonomno. Hišni red z dne 25. septembra 1868 je odrejal delo za prisiljenke v knjigoveznici, pri čevljarstvu, krojaštvu, tkalstvu, mizarstvu, skoraj polovica pa jih je hodila redno na delo izven hiše. V letu 1869 so odpadli nižjeavstrijski, v letu 1871 štajerski priseljenci, zato pa so zopet sprejemali ženske prisiljenke v zavod, to pa le do 20. septembra 1873, odtlej so jih oddajali zopet v Lankovice.

Leta 1870 izide dne 15. julija pod št. 24 deželni zakon za Kranjsko z določbami, kdo se sme oddajati v »posilno delavnico« (sic!) in po kateri poti, kar je bilo dotlej stvar upravnih oblastev po provincialnih navodilih. Šele, ko je izšel državni zakon zoper vlačugarje in delomrzneže z dne 10. maja 1873, št. 108 drž. zak., ki je odredil v § 13 prisilne delavnice, v § 17 pa poboljševalnice za izpod 18 let stare osebe, ustanovljen je bil enoten tip zavodov za prisilno vzgojo k delu. Ta vzgoja pa ni bila več odredba varnostne policije, ampak pravna posledica sodne obsodbe. Tedaj se je v ljubljanski prisilni delavnici ustanovil poseben oddelek za korigende, nastavila sta se duhovnik in učitelj, ki naj osredotočita svoje delovanje na mladostnike. Korigendi so bili razdeljeni v take, ki so dolžni še ljudsko šolo

obiskavati in pa take, ki so te dolžnosti že prosti, pa naj posečajo obrtno nadaljevalno šolo. Teh korigendov je bilo vedno okoli 40, polovica je bila zaposlena pri čevljarskem in krojaškem delu, druga polovica pa na polju in pri vrtnarstvu. Odrastlih prisiljencev je bilo prosečno 170 na leto. Potem ko je izšel novi zakon glede privatnih delavnic in »popravnih« z dne 24. maja 1885 št. 89 drž. zak., dobil je ljubljanski zavod nov hišni red.

Na podlagi sklepa deželnega zbora kranjskega z dne 16. januarja 1909 je deželni odbor oddelek za korigende preosnoval v posebno »vzgojalnišče za zanemarjeno mladino«. Priredili so se posebni prostori, sicer v zgradbi prisilne delavnice, pa vendar odločeno od njenih siceršnih prostorov. Vsprejemali so se dečki od 14. do 18. leta, ampak ne samo taki, ki so bili nocionirani s sklepom deželne komisije, temveč tudi drugi, o katerih je sodišče spoznalo za potrebno, da se oddajo v zavod. Šolski pouk je urejen enako kakor za obrtnonadaljevalne šole. Uveden je bil pogojni izpust.³⁾

Tako je bilo do svetovne vojne. Vse je šlo v redu, mladi in stari delomrzni zlikovci so se prisilne delavnice bolj bali kakor pa jetnišnice ali kaznilnice. Kajti tu so morali delati in sicer kar tri leta! To potrdi vsak sodnik, ki je imel pred prevratom posla s kazenskimi zadevami. Med vojno pa je vojaška uprava reklamirala za se vse prisiljence, ki so bili za vojno službo sposobni. Število je zelo padlo, naselili so v poslopje duševno zaostale bolehavce obeh spolov, — skratka o smotrenem delu za pobijanje delomrznosti ni hotelo biti več govora. Le mladeniški oddelek — leta 1909 preimenovan v »vzgojalnišče za zanemarjeno mladino« — je še dalje funkcioniral.

Po prevratu je nastopila doba, ko so bili vsakovrstni imovinski delikti na dnevnem redu, ko so celo nekateri porotniki oklevali in gledali skozi prste delomrzni, imovini nevarni svojati. Sodišča so sicer izdajala razsodbe in izrekala dopustnost, da se oddajo obsojenci v prisilno delavnico. Dne 1. junija 1920 je prevzela država vzgojalnišče od prejšnje dežele kranjske in ga podredila neposredno upravi oblastvene zaščite dece in mladine, pa dodala še mladinski oddelek za zanemarjene dečke od 8. do 14. leta, pokrajinska vlada pa je istočasno ukinila poslovanje prisilne delavnice. Sosedna država Avstrija je smatrala za umestno, da prejšnje zakone o prisilni vzgoji k delu izpopolni, izdala je s svojim zakonom z dne 23. julija 1920 št. 273 drž. zak. I., določila, ki boj zoper delomrznost zelo poostrujejo, ker odredajo, da se sme oseba po dveh prestanih

³⁾ Zgodovino ljubljanske prisilne delavnice sem posnel po uradnih spisih tega zavoda samega. Nekaj podrobnosti je navedenih tudi v Sl. Pr. iz leta 1871 v članku »Posilne delavnice« od T. (Tekavčič Dragotin, oskrbnik posilne delavnice, je med naročniki Slov. Pravnika in najbrže pisatelj članka.)

prostostnih kaznih ob novi kazni najmanj šest mesecev zapora oddati v prisilno delavnico, in to za pet let. Naša vlada pa je določila zgradbo prisilne delavnice za norišnico, osobeje razpustila, skratka delovanje prisilne delavnice navzlic nadaljnjemu obstoju dotičnih zakonov — opovrta! V Avstriji izpopolnitev zakonodaje, v Sloveniji, ki je imela edina v celi naši državi svojo tako zelo potrebno prisilno delavnico, — pa zator prej izvrstno urejenega inštituta, ki je bil strah vseh delomrznežev.⁴⁾

Današnje zakonito stanje.

Prevratni manifest za Slovenijo z dne 31. oktobra 1918 je odredil, da ostanejo vsi zakoni, vse naredbe prejšnje države še nadalje v veljavi. Do Vidovdanske ustave se torej na legislativnem polju glede prisilnih delavnic *de iure* ni ničesar izpremenilo. Po Vidovdanski ustavi pa smo dobili zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 2. avgusta 1921 št. 170 A. Sl. N. [št. 249 Ur. l.]. Ta zakon je uvedel veljavnost splošnega dela kazenskega zakonika za Srbijo za vse delikte, ki jih ustanavlja sam, torej tudi za delikte člena 6, ki jih zagreše »osebe, ki se potepajo, pijančujejo ali izvršujejo nečisti obrt in ne morejo dokazati, da se preživljajo na pošten način«. Nasprotne določbe splošnega kazenskega zakonika in drugih stranskih kazenskih zakonov se ne smejo uporabljati, kolikor temu zakonu nasprotujejo (čl. 10 *ibid.*). Člen 6 al. 3 pa je dal ministru pravde zakonito pooblastilo, da izda »uredbo o postopanju za primere, ko se take osebe oddajo v prisilne delavnice ali v zavod za vzgojo in moralno poboljšanje nedoletnikov«. Ta uredba z dne 26. junija 1923 br. 34.745, je izšla v Službenih Novinah od 4. julija 1923 št. 149 (Ur. l. za Slov. št. 236) in je stopila še istega dne v veljavo (§ 13). Obenem pa je bil izdan r a z p i s m i n i s t r a p r a v d e, broj 34.744, s katerim je bila osnovana prisilna delavnica za ženske v Begunjah. Niti o izdaji zakona z dne 2. avgusta 1921, niti o izdaji uredbe z dne 26. junija 1923 ali razpisa z istega dne ni bil zaslišan kazensko - pravni oddelek stalnega zakonodajnega sveta ministrstva pravde.

4) Primeri kritiko ukinitve prisilne delavnice: Dr. Francè Goršič, Socialna zaščita dece in mladine, Ljubljana 1921, str. 89 do 91. Nalepela je navzlic točnosti in upravičenosti na gluha ušesa merodajnih činiteljev v Ljubljani in Beogradu! — Resnici na ljubo naj pa omenim, da smo o priliki obiska ženske kaznilnice v Begunjah s slušatelji juridične fakultete po leti 1920 našli tam 5 ali 6 prisiljenk, ki so bile »repatriirane« iz Lankovic. Ravnali so ž njimi glede oskrbe, dela, itd. prav kakor s kaznenkami.

Da moremo pregledati razlike med bivšo avstrijsko zakonodajo glede boja zoper delomrzneže in pa našo najnovejšo jugoslovansko zakonodajo, naj predočimo, oboja določila posamič, pa sinoptično. Na levi strani stoje določila po avstrijski zakonodaji, na desni po zakonodaji naše kraljevine, skupna počez. Seveda so sprejeta le najpoglavitejša organizatorična in pa tehnična izvedbena določila, kolikor veljajo za Slovenijo in Dalmacijo.

Prisilne delavnice.

(A) Pogoji za oddajo v prisilno delavnico je sodni izrek in sicer: o dopustnosti držanja (*Anhaltung*) da se sme obsojenec po izdržani kazni upotiti v prisilno delavnico.

Sodni izrek pa mora temeljiti na obsodbi radi nastopnih deliktov:

prestopka po:

1.) § 1 zak. z dne 24. maja 1885

št. 89 drž. zak.: vlačugarstvo;

2.) § 2 leg. cit.: beračenje;

3.) §§ 3 in 4 leg. cit.: delomrzne kršitve preventivnih odredb varnostnih oblastev, odn. občinskih predstojništev;

4.) § 5 št. 1 do 5 leg. cit.: zanemarjenje predpisov glede prostitucije;

5.) § 5, 3. alin., leg. cit.: suti-nêrstvo;

6.) § 6 leg. cit.: zanemarjenje predpisov glede dolžnosti, ki so v zvezi s policijskim nadzorom.⁶⁾

pregreška⁵⁾ po čl. 6 zak. z dne 2. avgusta 1921:

1.) potepanja;

2.) pijančevanja;

3.) izvrševanja nečiste obrti;

k 1.)—3.), ako dotične osebe ne morejo dokazati, da se preživljajo na pošten način.

⁵⁾ Da gre tu za pregreške po srb. kaz. zakoniku in ne za prestopke po avstr. kaz. zakoniku, sledi iz dejstva, da je delikte tega zakona presojeti po splošnem delu srbij. kaz. zakonika, kakor so tudi vse kazni po ideologiji tega zakonika odrejene. Sklicevanje na določilo čl. III. ukaza z dne 4. aprila 1921, Sl. Nov. št. 75, ni pravilno, ker se ta ukaz na zakon z dne 2. avg. 1921 niti nanašati ne more, ampak bi ga nasprotno slednji zakon kot lex posterior za novo uvedene delikte celo derogiral. Sicer pa čl. III. ukaza z dne 4. aprila 1921 velja po svoji genezi le za sokobe določil splošnih delov različnih veljajočih kazenskih zakonikov pri istočasni uporabi v enem sodnem izreku. Če na to ne pristanemo, dobimo sliko, ki je sploh ni moči pregledati. Da se je praksa radi kompetenčnega vprašanja dokopala do drugačne razlage, je pač razumljivo in morda tudi »odpuštljivo«, toda teoretično vendar le napačno.

⁶⁾ A. Finger: Das Strafrecht, 3. izdaja [1912], I. del. str. 761 navaja še 7. prestopke po § 3 zak. z dne 10. majnika 1873 št. 108 drž. zak.,

(B) Prej označeni izrek mora temeljiti na sodnikovem prepričanju, katero mora biti obrazloženo, t. j. podprto z dejanskimi, dokazanimi okoliščinami v razsodbenih razlogih o tem, da kaznivo dejanje, radi katerega da je podana moralna propalost in je bila oseba obsojena, izvira v resnici iz delomrznosti (confer § 13 leg. nagnenje k izvrševanju kaznivih dejanj (§ 6 alin. 1 zak. de 1921). cit. de 1873).

(C) Izrek sam pa mora biti izražen:

v tenorju razzsodbe, zoper katero je dopusten vzklic od strani obsojenca in javnega obtožitelja (arg. § 7 alin. 2 in 3 zak. de 1885 v primeri z razveljavljenim § 13 zakona de 1873).

»poleg razzsodbe o glavni kazni« (§ 2 uredbe); iz dostavka, da »poprej ko donese presudu sme sasušati mišljenje« itd., moramo pač sklepati, da gre vendar za vsebino razzsodbe kot take, in ne kakšnega posebnega sklepa.

(O pravnih lekkih uredba molči.)⁷⁾

(D) Dejanska oddaja se izvrši na podlagi izreka sodišča:

z razzsodilom (*Erkenntnis*) posebne komisije, sestavljene od upravnega oblastva, ki jo odredi in izvrši.

z odlokom (*odluka*) višjega državnega tožnika (prav: pravdnika!)⁸⁾ (To velja za pokrajine izven Srbije in Črne gore.)

(E) Činitelj izve o sodnem izreku o dopustnosti oddaje v prisilno delavnico:

po političnem oblastvu I. instance, pod katero spada obsojena oseba in kateremu pošlje sodišče takoj, ko postane razzsodba pravnomočna, kazenski list.

po sodišču, ki mora neposredno predložiti pravnomočno razzsodbo, druge kazenske spise, kazenski list in pa sodno zdravniško spričevalo o sposobnosti za prisilno delo.

dočim ga v svoji prvi izdaji [1894] 1. del, str. 290 nima. Tekstacija § 7 zak. z dne 24. maja 1885 st. 89 drž. zak. ga je k temu zavedla. V prvem odstavku tega §-a je namreč govor o § 3 (izstavljenje prosjaških pisem), ker gre za ureditev pristojnosti sodišča. V drugem odstavku § 7, ki je nadomestil razveljavljeni § 13 zak. de 1873 pa ne more več ta delikt mišljen biti; kajti ne zagreši ga tista oseba, ki se je poslužila morda legalno sestavljenega prosjaškega pisma, ampak izstavitelj sam, ki ni, da bi moral biti delomrzen človek, ampak utegne biti malovesten občinski predstojnik, pisar ali slično.

⁷⁾ Navzlic temu ni dvoma, da se bo praksa razvila analogno po avstrijskem pravu, dasi tega § 283 k. pr. r. ne predvideva, in pripustila vzklic.

⁸⁾ Izvirnik slove: »2) Viši državni tužilac po presudama izrečenim od strane sudova na teritoriju ostalih apelacionih sudova na koji se proteže i nadležnost dotičnog višeg državnog tužioca«. Dočim odloča po avstrijskem zakonu komisija na sedežu pokrajinskega oblastva, v čigar območju leži prisilna delavnica, izvršuje po uredbi oddajo višji državni pravd-

(F) Zadeva mora biti od pristojnega činitelja rešena najdalje:

v 4 tednih po dnevu, ko neha kazenska doba. v 14 dneh od tistega dne, ko so k njemu dospeli spisi.

(G) Rešenje se mora opirati:

na okolnosti, ki so podane glede potrebnosti izvršitve sodnega izreka (subj. moment) in glede možnosti te izvršitve (obj. moment); razsodilo ni izpodbojno. na prosti preudarek. Pritožbe ni, ampak ministrstvo pravde sme »iz važnih razlogov« zaustaviti izvrševanje odlokov višjih državnih pravdnikov.

(H) Da nastopi uspeh izvršitve tem sigurneje, sme se obsojena oseba

še 4 tedne po izdržani prostostni kazni imeti zaprta pri sodišču, če pokrajinsko oblastvo ne ukrene izpusta. še nadalje 30 dni po izdržani kazni zadržati v priporu pri sodišču ali policijskem oblastvu,⁹⁾ kjer je izdržavala prisojeno kazen.

(I) Na podlagi rešenja o odreditvi in izvršitvi oddaje v prisilno delavnico se prevede obsojena oseba na stroške

deželne komisije ali, če ni iz dežele, v kateri ima sedež deželna komisija, na stroške domovinske dežele, toda prevedba se sme izvršiti le s pristankom zastopstva one druge dežele (pokrajine). sodišča, odnosno policijskega oblastva, ki pošilja osebo v prisilno delavnico.¹⁰⁾

nik čisto drugega upravnega območja, ki morebiti še nikoli dotične prisilne delavnice videl ni.

⁹⁾ Pristavek »ali policijskem oblastvu« seveda za Slovenijo in Dalmacijo nima pomena, ker se sodobne kazni prestajajo samo v sodnih zapori. Policija bi se prav gotovo branila sprejeti osebe, ki naj čakajo, da se oddajo v prisilno delavnico, v svoje zapore kar za 30 dni.

¹⁰⁾ Pristavek glede policijskega oblastva se nanaša pač na določbo razpisa glede ustanovitve prisilne delavnice za ženske v Begunjah — za celo državo. Tam stoji, da naj se ženske od sodišča ali policijskega oblastva spravijo do Ljubljane, tukaj pa izročé »pristojnemu« (?) policijskemu oblastvu, ki jih prestavi v Begunje. Ta komplikacija, da se ustvarja zadnja etapa transporta v Ljubljani, še razume pač tako, da postani ljubljanska policijska direkcija zbirališčno mesto, ki odrine od časa do časa večji skupen transport prisiljenk v Begunje. Mislimo pa, da bo na potu do Ljubljane treba še več etapnih zbirališč ustanoviti, da se stroški prihranijo. Vsaj se vendar ne more zahtevati, da privede ena in tista eskorta posamezne prisiljenke n. pr. iz Skoplja, Prištine, Niša naravnost do Ljubljane! Mislimo, da se morajo ustanoviti že v Beogradu, Sarajevu, Zagrebu morda tudi v Mariboru centralna odgonska mesta, ki bodo vršila odgon le do najbližjega zbirališča, itd.

(J) Pri izvrševanju oddaje v prisilno delavnico pa veljajo izvestne omejitve:

Sprejem v prisilno delavnico se ne sme odrediti pri osebah:

- 1.) ki jih ni moči uporabljati niti za lažja dela,
- 2.) ki so na duhu bolne,
- 3.) ki imajo nalezljivo bolezen ali napako, dokler ne ozdravijo,
- 4.) ki so noseče ali doječe,
- 5.) ki niso prestopile 18. leta.

Sprejem v prisilno delavnico se ne sme odrediti, niti se tam ne smejo zadrževati osebe:

- 1.) ki niso ali postanejo nesposobne za lažja dela,
- 2.) ki so nalezljivo bolne, dokler traja bolezen,
- 3.) ki so duševno bolne,
- 4.) ki so noseče ali doječe,
- 5.) ki niso izpolnile 16 let.

(K) Glede dobe bivanja v prisilni delavnici veljajo ti-le predpisi:

Principielno naj ostane oseba tam do poboljšanja, vendar ne več kakor 3 leta. Ako se radi poboljšanja odredi izpust pred pretekem 2 let, a se pokaže, da poboljšanje v resnici ni nastopilo, sme jo ista komisija vnovič deti v prisilno delavnico za dobo, da doteko tri leta vkupno z že prestanim bivanjem.

Redno ostane oseba, ki je prvič oddana v prisilno delavnico, 3 leta, drugič 4 leta, več kakor dvakrat: 5 let. Glede poboljšanih oseb sme uprava zavoda predlagati pred pretekem te dobe, da se odpuste pogojno. Odlok izda višji državni pravdnik. Če se poslej ugotovi,¹¹⁾ da se pogojno izpuščena oseba zopet ponša tako, kakor prej pred kaznijo, oddá jo višji državni pravdnik vnovič v prisilno delavnico, in to za toliko časa, da doteče doba, ki je bila pivotno določena.

Po preteku treh let treba za vnovično odredbo novega sodnega izreka o dopustnosti oddaje v prisilno delavnico.

(L) Uprava zavoda sme sama predlagati pogojni izpust ali pa sklepati o prošnji dotične osebe za pogojni izpust in svoj predlog staviti. Predložba predloga na pogojni izpust časovno

ni omejena (arg. § 9 al. 2 zak. z dne 13. maja 1885 št. 90 drž. zak.), niti ni v zakonu navedeno, kdaj naj se stavijo predlogi (ali periodično, ali individualno). To je prepuščeno hišnemu redu, ki mora biti od državne uprave odobren.

ni omejeha, ako gre za uradno postopanje. Osebe same pa ne smejo podati prošnje za pogojni izpust na zapisnik, ako niso prestale vsaj polovice celotne dobe v prisilni delavnici.¹²⁾ Predložba se vrši periodično vsakega pol leta.

¹¹⁾ V izvirniku stoji »bude li se ustanovilo, da...« Kdo naj ugotovi? Po vsej priliki višji državni pravdnik, odnosno minister pravde, kajti ta ali oni odloča končno in ima spise v rokah. Seveda psihologičnih dokazov mu ne bo moči pravilno presojati...

¹²⁾ Če pa takšna oseba zasluži pogojni odpust, sme jo uprava uradoma predlagati; nasprotno pak, če pogodnosti odpusta še ne zasluži, je niti na njeno prošnjo po preteku polovice dobe ni predlagati. Čemu torej to določilo?

(M) Stroški, ki so združeni z oddajo v prisilno delavnico, zadenejo deželo, v kolikor se ne morejo izterjati od osebe, ki je bila v prisilni delavnici, ali pa od tistih oseb, ki so obvezane jih vzdržavati. K stroškom spadajo izdatki za hrano, ležišče, kurjavo, razsvetljavo, perilo, obleko, lečenje in porod.

Izterjanje se vrši političnim potom.

grejo na račun države, a povračilo se sme zahtevati od onih oseb, ki so k temu obsojene ali drugače obvezane po zakonskih predpisih. Višino določa minister pravde. Oskrbovalni stroški nastanejo za prehrano, obleko, obutev, perilo, posteljo, kurjavo in lečenje.

Izterjavanje se vrši po predpisih k. pr. reda.

Poboljševalnice.

Ti zavodi so namenjeni mladini in jih pozná tako avstrijsko kazensko pravo, kakor tudi srbijanski kazenski zakonik in pa zakon o varnosti države z dne 2. avgusta 1921, — samo uredba ministra pravde z dne 26. junija 1923 jih ne omenja niti z besedico!

(N) Primeri so sledeči:

I. Na podlagi sodiščnega izreka o dopustnosti oddaje v poboljševalnico pride:

a) oseba, stara 14 do 18 let, ki je zagrešila enega ali več gori pod A 1.)—6.) navedenih prestopkov (§ 13 zak. z dne 24. maja 1885 št. 90 drž. zak.);

b) nedorastla oseba (v starosti od 10 do 14 let), ki je obsojena radi deliktov mladostnikov po §§ 269 do 272 k. z. (§ 8 alin. 1 zak. z dne 24. maja 1885 št. 89 drž. z.), namesto v prisilno delavnico v poboljševalnico.

II. Na podlagi odredbe varnostnih oblastev odda se pod I. b) označena oseba, ki je storila dejanje, vsebujoče objektivno pregrešek ali prestopok, pa je popolnoma zanemarjena in je ni moči sicer spraviti na pravi pot, — v poboljševalnico (§ 8 alin. 2 zak. z dne 24. maja 1885 št. 89 drž. z.).

Ad I. in II. določa o izvršitvi deželna komisija. Doba bivanja časovno ni določena in traja, dokler ne nastopi poboljšanje, vendar ne preko 20. leta starosti.

I. Če stori oseba, ki je stara nad 12, pa pod 16 let, hudodelstvo ali pregrešek »brez razbora«, toda iz zle navade, odda se »gde bude odredjeno«, v zavod za popravljanje, kjer more ostati najdalje do 18. leta (§ 56 srb. kaz. zak.).

II. Nedoletna oseba, ki še ni izpolnila 21. leta, a je storila enega ali več gori pod A 1.)—3.) navedenih pregreškov, pa je ni moči kaznovati, pride v zavod za vzgojo in moralno poboljšanje (čl. 6 zak. z dne 2. avgusta 1921). Doba bivanja v poboljševalnici traja pri osebah, ki še niso dovršile 16 let, pet let, pri starejših do kraja 21. leta.

Ad I. in II.: Izvršilne naredbe ni v nobenem primeru.

Po pravu, katero smo prevzeli po bivši Avstriji, znači se izrečena in izvršena oddaja v prisilno delavnico in oddaja v poboljševalnico pri kazensko obsojenih nedoletnikih za korekcionarno podaljšanje prostostne kazni in s tem za stransko kazen, oddaja kazensko nedorastlih oseb, označenih pod N II, za upravni čin. Po srbijanskem kazenskem zakonu in po zakonu z dne 2. avgusta 1921 gre po vsej priliki tudi za upravni čin, toda ob nedostajanju izvršilnih naredb se to točno ne more ugotoviti, ker je mogoče misliti tudi na sodne čine skrbstvenega sodišča.

Kritika.

Zakonodaja izza časov pred prevratom, katero je sprejela Slovenija ob prevratu za svojo, je le toliko razveljavljena, kolikor jo je derogirala zakonodaja naše kraljevine. Kjer do derogacije ni prišlo, tam obstoja veljavnosti prejšnjih zakonov *de iure* ni pretekati. Da pa spoznamo, kaj še velja, kaj je razveljavljeno, bi morali biti poznejši zakoni točni in jasni. To pa baš pri zakonu z dne 2. avgusta 1921 nikakor ni tako!

Že kaznivi dejanski stani »potepanje, »pijančevanje«, »izvrševanje nečiste obrti« brez nadaljnih točno opredeljenih momentov se dajo kaj različno razlagati, osobito še zadnji. Bordelstvo, rufijanstvo, tajna prostitucija, sutinêrstvo..., vsaka teh v velikih mestih neredkih prikazni je po splošnem pojmovanju nečist obrt (če se sme tu sploh rabiti nazivalo »obrt«); in vendar ne odgovarja pravnemu čutu, da naj postanejo storilci v teh primerih šele tedaj kaznivi, »ako ne morejo dokazati, da se na pošten način preživljajo.« Prostitutka, ki čez dan vrši na domu vsa domača dela pri možu ali stalnem priležniku, pa gre na večer na lov, dasi ji tega ni treba, ali spada ta tudi pod čl. 6? In če se brezdelica ne more preživljati, pač pa si prizadeva delo dobiti, ali naj ga obsodimo, ker hodi od vasi do vasi, od hiše do hiše iskat dela. Mari je to potepanje? — In kaj je »pijančevanje«? Ali spadajo sem tudi dipsomani (kvartalni pijanci)? Pri teh prihaja v poštev dokaz za pošteno preživljanje — predvsem v pogledu na njihovo rodbino. Toda v besedilu čl. 6 iščemo zaman tega momenta! Pri vsem tem pa pijanci sploh ne spadajo v prisilne delavnice ali poboljševalnice, ampak v posebne zavode za odvado, ki morajo stati pod nadzorstvom zdravnikov-specialistov!

Seveda zadene pameten sodnik pravo. Ali za to ne gre, temveč uvaževati je čl. 4 Vidovdanske ustave, po katerem zakonodajalec jamči, da bodo vsi državljani pred zakonom enaki in da bodo uživali enako zaščito oblasti. Če se pa prepušča interpretacija sodnikom, — velja seveda *quot capita, tot sententiae*, — in enakosti

pred zakonom ni, osobito, ko niti še nimamo vrhovnega regulatorja prava, skupnega kasacijskega sodišča. Pa pri tem nedostatku zakonodaje se ne bomo več mudili. Na pametno izpremembo zakona ni misliti tako hitro, minister pravde sam pa niti ne bi smel določila glede dejanskega stanu zboljšati z uredbo.

Baš nedostatna tekstacija čl. 6 cit. pa je vzrok, da stara, od Avstrije prevzeta zakonodaja glede boja zoper delomrzneže nikakor ni docela derogirana. Vsi predpisi glede beračenja od hiše do hiše, glede zlorabe nedorastlih oseb za beračenje, glede utesnitev, ki so v zvezi s policijskim nadzorom, slednjič osobito predpisi za nedorastle osebe, ki so storile prestopok po §§ 269 do 272, so ostali nedotaknjeni in veljajo naprej! Tako pridemo pa do zaključka, da veljajo pri pobijanju delomrznosti deloma še predpisi, prevzeti od Avstrije, deloma novi, izdani iz za prevrata. In to še kaj čudno, neracionalno! N. pr. 17½letno dekle, ki je beračilo iz delomrznosti od hiše do hiše, pride po avstrijskih predpisih — v poboljševalnico, če pa zagreši poleg tega pregrešek potepanja, v prisilno delavnico! 17½letna kazniva prostitutka bi prišla, ako bi veljali še stari predpisi, v poboljševalnico, sedaj pa pride že 16letna v prisilno delavnico. Moderno kriminalno pravo se bori na vse pretege za to, da naj se mladostne osebe do 18. leta ne kaznujejo na prostosti, temveč naj se prisilno vzgajajo. Stojimo pred uzakonjenjem modernega edinstvenega kazenskega zakonika, ki si usvaja vse moderne tečevine kriminalnega prava, — ministrstvo pravde pa izdaja uredbe, ki so naravnost nasprotne modernim težnjam, da, vprašanja poboljševalnic se niti z besedico ne dotakne. Ta del naloge zakonodajalca ni upoštevan, dasi imamo poboljševalnico za moške v Ljubljani, in to v istem poslopju, v katerem je poslovala več kakor pol stoletja prisilna delavnica. Po konceptu zakona z dne 2. avgusta 1921 pa bi bila poboljševalnica kraj, kjer se naj vzgajajo moralno pokvarjeni kretini, umobolni, postopači, pijanci in prostitutke, kajti kateri krivdo izključujoči razlog naj prihaja pri takih nedoletnikih od 16. leta dalje v poštev razen — nedostajanje razbora? Vsega tega naravnost nerazumljivega ustvarjanja kričečih protislovij je pač krivo dejstvo, da nimamo več prisilne delavnice za moške, ker se noče napraviti red in vrniti zgradba ukinjene prisilne delavnice nje nemu prvotnemu namenu, in pa ker se je našel — slučajno v ženski kaznilnici v Begunjah prostor za ženske prisiljenke.

Baš v tem pogledu pa moramo z vsem poudarkom ugovarjati, da se stavi prisilna delavnica za ženske pod isto streho kakor kaznilnica! Že to, da se je v poslopju ljubljanske moške prisilne delavnice svojčas otvorila poboljševalnica (vzgajališče), je bila razstališče modernih vzgojnih načel — huda napaka! Mladi zanemarjeni zlikovci ne smejo priti v nobeno dotiko s starejšimi delomrznimi

lopovi, da jih ti ne spridijo, niti ni prav, da se jim lahko očita, da so »sedeli v prisilni delavnici«! Uredba ministra pravde pa dekretira za delomrzna dekleta od 16. do 18. let — namesto čisto odločene poboljševalnice, celo prisilno delavnico, nameščeno pod streho kaznilnice!! Tu gre za tehnično uredbo glede organizacije prisilne delavnice za ženske, katero je treba brez odloga popraviti. Žensk do 18. leta nikar oddajati »v Begunje«...! Kam pa pridemo, če bo ženska obsojena radi potepanja na 3, 4 tedne zapora, pa se ji bo moglo po prestani prisilni delavnici očitati, da je »bila zaprta v Begunjah«! Ljudstvo ne pojmuje distinkcij uredbe ministra pravde, ozira se le na grobi, vidni efekt. Lahko se reče, da bo sloves vsake prisiljenke, tudi tistih, ki so 18. leto že prekoračile, pokvarjen, a mladenkam do 18. leta pojde gotovo po zlu — lepša bodočnost. Namesto učinkov pametne vzgoje k delu nastopi pokvarjenje možnosti poštenega dela doma v rodnem kraju. Sicer pa poznamo kaznilnico v Begunjah. Popolna ločitev kaznenk in prisiljenk ni mogoča. Rajši naj se uporablja zavod v Begunjah samo za prisilno delavnico, a kaznenke naj se oddajo kaznilnici v Zagreb. Begunje so bile vedno pod upravo redovnic, ali imele so drž. nadzornika. Ta se je v naj-novejšem času odpravil. Ali je to v smislu še veljajočih predpisov za kaznilnice, o tem tu nočemo razpravljati. Osebo ne očitamo ničesar redovnicam. Ali smo mišljenja, da treba za posle prisilnih delavnic ljudi s strokovno naobrazbo in spravim smislom za smotreno vzgojo k delu. Kdo more trditi, da zadostuje samo dobra volja? In kako se vrši v tem pogledu nadzorstvo, ko ni nobenega nadzornika? Redovnice so katoličanke. Kako bo s prisiljenkami pravoslavne, evangeljske, muslimanske vere? — Sicer pa, ali bosta res že tista uredba in razpis ministra pravde zadostovala, da bodo hrvatska, bosanska, srbijanska sodišča izrekala dopustnost oddaje v prisilno delavnico? Dvomimo. Trebalo bi pač pouka, pa malo formularijev za vsa opravila, ki so s tako oddajo v zvezi!

V organizatoričnem pogledu naj še dodamo, da je nujna potreba poskrbeti, da se čim prej vzpostavi prisilna delavnica tudi za moške! Saj pravi vendar čl. 4 Vid. ustave, da so pred zakonom vsi državljani enaki; kar je glede ženskih delomrznih oseb odrejeno, ne sme glede moških nedostajati. I v ženskih i v moških prisilnih delavnicah pa treba nastaviti dobre, pametne obrtne mojstre, pri katerih se bodo učili prisiljenci in prisiljenke koristnega dela.

Slednjič naj se ozremo še z nekoliko besedami na tehnično izvedbo uredbe o prisilnih delavnicah. Na neke podrobne, pa vendar važne določbe smo že opozorili v prikazu danes veljajočega prava. Preostaja osobito vprašanje, da-li je uredba prav zadela, ko

je izvršitev sodnega izreka o dopustnosti oddaje v prisilno delavnico poverila ministrstvu pravde za Srbijo in Črno goro, za vse druge pokrajine pa višjim državnim pravdnikom.

Dandanes ni več dvoma, da je treba prisilno vzgojo k delu tako v prisilni delavnici, kakor tudi v poboljševalnici uvrstiti med očuvalna sredstva (*mere bezbednosti, sichernde Massnahmen*). Tako postopa tudi načrt edinstvenega kazenskega zakonika in ustanavlja v § 53 oddajanje odraslih oseb v prisilno delavnico po prestani kazni za očuvalno sredstvo, v §§ 21, 22 pa oddajanje mladostnikov v zavod za vzgojo, odnosno v poboljševalnico formalno sicer za kazen, bistveno pa vendar za očuvalno sredstvo.¹³⁾ Da se je v razpravi obravnavana uredba približala tem idejam in v principu politično - upravna oblastva izločila iz kroga sodelujočih činiteljev, moramo pozdraviti kakor napredek. Ni nam pa všeč, da predkazuje uredba posle izvršilnih činiteljev sodnega izreka — p o e d i n c e m. Priporočali bi na vsak način — in to še posebno za Srbijo in Črno goro — kolegialno odločevanje o dejanski izvršitvi večkrat omenjenih sodnih izrekov. V duhu vidimo, kolikokrat se bo poskušalo vplivati na posameznega višjega državnega pravdnika, osobito pa še na »referenta ministra pravde«, odnosno ministra samega, da naj »po prostem preudarku« opusti izvršitev ali že izvrševano bivanje v zavodu ukine, ali pa narobe, ga o »pravem času« odredi. Pravijo, da poskusi politične intervencije niti pri sodnikih niso več docela izključeni, kamo-li da bi politiki oklevali »intervenirati« pri sodnoupornih uradnikih. Že samo možnost namigavanja, da se je utegnil uveljaviti pri konkretnem odloku posameznega funkcionarja, političen ali kakršenkoli vpliv, sili h kolegialnemu sklepanju v takih zadevah. To pa naj bi se seveda uredilo za celo državo — enotno. Za take posle naj bi minister pravde začetkom vsakega leta imenoval na sedežu vsakega apelacijskega sodišča komisijo, sestojčo iz predsednika tega sodišča, višjega državnega pravdnika in še enega sodnika z odločujočim, enega zastopnika policijskega oblastva pa s posvetovalnim glasom. (Kjer ni še državnih pravdništev, naj bi višjega državnega pravdnika nadomestoval še en apelacijski sodnik.) Ni videti pametnega razloga, zakaj bi ministrstvo pridržavalo sebi odločevanje v takih stvareh eksekutive; zadostuje popolnoma, da ima že po svojem ustroju vrhovno nadzorstvo!

Ponesrečen je tudi § 7 uredbe v tem pogledu, ko izreka, da bodi nedopustno pridržati v prisilni delavnici žensko, ki je zanosila. Avstrijski zakon je tudi mislil na noseče prisiljenke, pa jim je odrekel le sprejetje, ne pa pridržanja v zavodu. Ako bo prisiljenka

¹³⁾ Glej »Kratko objašnjenje (avtor prof. dr. T. Živanović)« v Projektu kaznenog zakonika za kraljevino SHS, str. 90.

smatrala 3 do 5letno bivanje v prisilni delavnici za hujšo nevšečnost kakor nosečnost, ji bržčas ne bo preveč težko poskrbeti za to, da nastopi tak zadržek za nadaljnje bivanje v prisilni delavnici. Pa tudi sicer otvarja to ponesrečeno določilo nečedne perspektive za rušenje discipline s poskusi, izbaviti si izpust s pretvezo nosečnosti. Avstrijski zakon šteje celo porodne stroške med stroške, ki so združeni z oddajo v prisilno delavnico. Prav nobenega razloga ni, da bi se od načel avstrijskega zakona odstopilo.

Pogrešeno je nadalje določilo, da se izterjavajo stroški bivanja v prisilni delavnici po predpisih kazenskopravnega reda — od obsojene ali take osebe, ki je »po zakonitih predpisih« zavezana povrniti stroške. Glede obsojenih oseb samih teoretično¹⁴⁾ ni prigovora, glede onih drugih oseb pa imamo naravnost predpis § 389 k. pr. r., da trpi stroške izvršitve kazni vedno le obsojenec, nikdar pa ne tretje osebe, ki morajo skrbeti zanj.¹⁵⁾ Glede višine stroškov, ki naj se izterjajo, pa pač ni priporočljivo, da jih določa ministrstvo pravde samo. Naj izdaja ministrstvo tarifo za stroške, določitev višine v konkretnem primeru pa sme prepustiti upravi prisilne delavnice, ali če ni ta državni urad (kakor n. pr. v Begunjah), komisiji za izvrševanje oddaje v prisilno delavnico.

Malo preohlapna je norma § 13, ki veli, da se sme uredba uporabljati tudi na one osebe, o katerih je izreklo sodišče že prej, da se smejo oddati v prisilno delavnico, pa niso bile oddane, ker še ni bilo takega zavoda. Morda so hoteli pripravljati pot za moško prisilno delavnico ali pa so mislili na tiste primere v Srbiji, ko je sodišče že sklenilo upotenje v prisilno delavnico po zakonu z dne 2. avgusta 1921, pa se še ni izvršilo. Po formulaciji § 13. pa bi moral vsak višji državni pravdnik — za Srbijo in Črno goro ministrstvo samo — na eni strani pregledati vse spise od 2. avgusta 1921 sem in »po prostem preudarku« vrši svojo dolžnost, na drugi strani pa se mora oddaja v prisilno delavnico na podlagi razsodb, ki temelje na drugih zakonih izven onega z dne 2. avgusta 1921, vršiti vendar le še na podlagi starih predpisov ...

¹⁴⁾ V praksi bo pač iluzorično izterjavati od obsojenca samega stroške; saj je prišel v prisilno delavnico, ker ni mogel dokazati, da se preživlja na pošten način.

¹⁵⁾ Enaki predpisi veljajo tudi za Hrvatsko in Slavonijo, Vojvodino, Bosno in Hercegovino. Za Srbijo pa velja predpis §-a 325 a k. p., ki veli, da se smejo neki stroški izterjati iz imovine očeta obsojenca, če živi nemovitni obsojenec v zajednici z očetom in če je bilo kaznivo dejanje storjeno iz koristoljublja. Zadnji pogoj bi bil pač samo pri rufijanstvu mogoč, — če se sme tudi rufijanstvo šteti med »nečiste obrte« (čl. 6 zak. z dne 2. avgusta 1921).

V zadnjem § 14 uredbe si je minister pravde »pridržal« pravico, da avtentično tolmači to uredbo, jo izpreminja in dopolnjuje po posebnih predpisih. Da so nekatere izpremembe ali dopolnila nujno potrebne, po gorejšnjih izvajanjih ne bo lahko zanikati. Pri tem ne prikrivamo slutnje, da bodo drugi strokovnjaki, ki poznajo natančno organizacijo pobijanja delomrznosti v pravnem območju svoje pokrajine, iztaknili še nadaljnih hib in neskladnosti z usporrednim pravom...¹⁶⁾ Če imamo že uredbo o ustroju ministrstva pravde z dne 14. decembra 1919 št. 168 Služb. Nov. (Ur. l. za Slov. št. 13 de 1920), ki ima ta čas še moč zakona,¹⁷⁾ in če pravi člen 10 te uredbe, da posluje stalni zakonodajni svet pri tem ministrstvu v svrhu, »da se zakonski načrti izdelujejo strokovno in skladno in da se neprestano dovršuje in izpopolnjuje veljavno zakonodavstvo«, — bi vendar kazalo, da bi se stalni zakonodajni svet zaslišal, preden se izda zakon ali uredba, ki posega tako živo v pravne in socialne razmere, kakor zakon z dne 2. avgusta 1921 in njegova izvršilna uredba. Vsaj ni treba, da bi bilo to zvezano z velikimi stroški, ker se mnenje oddá lahko p i s m e n o... Baš v naši kraljevini s tako pestro množino različnih zakonitih pokrajinskih predpisov bi se moralo tako postopati. Še tako priprava zakonodajnih del ni lahka stvar! Če se pa prepušča priprava zakonov, ki naj veljajo za celo državo enemu ali peščici veščakov, ki poznajo samo svoje pravne razmere — v Srbiji, potem seveda mora priti do zakonodajnih nezgod, ki vzbujajo v prečanskih pokrajinah mnogo in upravičene nevolje!¹⁸⁾

¹⁶⁾ V Vojvodini je n. pr. veljala določba § 17 ogrskega zakona čl. XXXVI. iz l. 1908, ki predvideva za nedoletnike od 12. do 18. leta, ki so ob času storitve hudodelstva ali pregreška za kaznivost dovolj razviti na umu in telesu kazni: ukor, odpust na poskušnjo, prisilno vzgojo in samo v najtežjih primerih — zapor. Vse te moderne tečevine uničuje zakon z dne 2. avgusta 1921 — in obsojenke od 16. do 18. leta pojdejo po prestani kazni zapora — v prisilno delavnico v Begunje, to pa seveda le radi pregreškov potepanja, pijančevanja in nečistega obrta, glede drugih težjih deliktov, osobito hudodelstev ostane pa pri milejših predpisih.

¹⁷⁾ »Uredba« stoji namreč pod števil. IV., 9. v »seznamu« Služb. Novin št. 195 z dne 9. septembra 1921 in je zakonodajni odbor narodne skupščine ni izpremenil!

¹⁸⁾ Govoril sem o naši zakonodaji *pro domo* obširno v svoji brošuri »Sadašnji položaj kaznenopravnog zakonodavstva kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca«, str. 35 do 38.

